

DANCO (*Pieter M.J.*), Ambtenaar bij de Onafhankelijke Congostaat en bij de koloniale maatschappij Urselia. Een van de vroegste Nederlandstalige koloniale letterkundigen in België (Antwerpen, 8.6.1871 - Verenigde Staten, 1952). Oudste zoon van Leopold en Lambrechts, Mathilde.

Alhoewel Pieter Danco in de literatuur over Congo niet helemaal onbekend is, toch liggen de informatiebronnen hem betreffende, niet zomaar voor het grabbelen. Vermits het onze bedoeling is deze auteur de plaats te geven die hem ongetwijfeld toekomt, hebben wij ons licht opgestoken bij het Archief en Museum voor het Vlaamse cultuurleven te Antwerpen, bij wetenschappelijk medewerker Marc Somers op wiens vriendelijkheid en hulpvaardigheid wij met dank een beroep mochten doen.

De *Belgische Overzeese Biografie* zou een lacune vertonen zo niet werd gewezen op het bestaan, historisch belangwekkend, van Nederlandstalige werken in een uitgavenreeks als het Davidsfonds met o.m. Arnold Maes, „Reis naar Midden-Afrika” (1879). Opvallend is de hardnekkigheid waarmee Pieter Danco, die Wijsbegeerte en Germaanse taalkunde studeerde te Leuven en te Gent, zijn literaire roeping benadrukt. Vooral in zijn poëtische productie. Dit komt zeer sterk tot uiting in zijn taalgebruik. Ongewone woorden en gezochte uitdrukkingen verdedigt de schrijver met voorliefde en aanleuning bij plaatselijke uitdrukkingen komen bij herhaling voor.

In een autografisch *curriculum vitae* leren wij dat Pieter Danco op „6 oogst 1893 naar Congo vertrok” waar hij tot 12 oogst 1896 in het Algemeen Staatssecretariaat te Boma een officieel ambt bekleedde. Volgens de gezaghebbende reeks levensbeschrijvingen „Les Belges au Congo” van Edouard Janssens en Albert Cateaux (DI L, p. 494, Antwerpen, 1908), had hij de graad van „sous-intendant” van tweede klasse en vervulde hij de functie van secretaris van gouverneur-generaal Th. Wahis. Met een flinke dosis vertrouwen in eigen waarde bevestigt de jonge literator over zichzelf in zijn *curriculum vitae* :

„Is sedert 20 februari 1897 als letterkundige te Zele gevestigd. Benevens bijdragen in *Het Belfort, De Dietsche Warande, Het Handelsblad van Antwerpen, Ons Leven*, enz. schreef hij : 'Prins Boudewijn-Rouwkranen', 3de druk (Gent-Siffer 1891). 'De Familie van den werkman', Sociale studie (Gent-Siffer 1893). 'Ook een Ideaal', Nouvelle uit Congo, bekroond met den Ien prijs in den prijskamp uitgeschreven door het Davidsfonds (Gent-Siffer 1896)”.

Het verschijnen van „Ook een ideaal” werd met enthousiasme begroet in het leidinggevende informatieblad *Le Mouvement géographique* (13de jaargang, september 1896, kolom 440) :

„Ook een ideaal”, tel est le titre d'une charmante nouvelle, écrite au Congo par M. Pieter Danco, chef de bureau à Boma, et qui, ayant été couronnée dans le concours institué par le Davidsfonds, vient d'être publiée à Gand, chez Siffer, par les soins de cette ancienne société littéraire. La lecture de l'opuscule de M. Danco est des plus attrayantes et sera certes goûtée par tous ceux de nos compatriotes flamands qui s'intéressent à l'œuvre du Congo”.

Het koloniale blad *De Belgische Congo* (Derde jaar, N° 7, 10 april 1899, p. 55) kondigde met heel veel overtuiging het aanstaande verschijnen aan van een nieuw feuilleton den roman van den Heer P. Danco „Ook een Ideaal”. Een zeer lovende beoordeling volgt : „Dit merkwaardig letterkundig werk mag onder de beste voortbrengsels der hedendaagsche Vlaamsche prozaschrijvers gerekend worden. De roman van M. Danco werd door het publiek zoo gunstig aangenomen dat de zeven duizend exemplaren der eerste uitgave reeds geheel uitverkocht zijn”.

Het jaarboek van de Onafhankelijke Congostaat, voor het eerst uitgegeven te Brussel in 1903, vermeldt

de stichting van de Congolese Maatschappij Urselia op 12 januari 1900. Pieter Danco, oud-secretaris van gouverneur-generaal Wahis, wordt er vernoemd als Europees directeur van dezelfde maatschappij.

Op 6 augustus 1902 vertrekt hij met graaf Adrien d'Ursel, een van de administrateurs van de Urselia, uit Lissabon naar Neder-Congo, teneinde de in Mayumbe in het jaar 1898 aangelegde plantages — ± 800 000 cacaoplanten en ± 30 000 rubberplanten — te inspecteren (Zie : *Le Mouvement Géographique*, 27 juli 1902, kolom 364). De socialistische voorman Emile Vandervelde heeft in zijn in 1909 verschenen reisverslag „Les derniers jours de l'Etat du Congo” (juli-oktober 1908) de Urselia zeer gunstig beoordeeld.

Een eeuw geleden verbond Pieter Danco zijn naam aan een kort, levendig verhaal „Ook een Ideaal”. Nouvelle bekroond in den prijskamp van het Davids-Fonds (sic) door Pieter Danco bureloverste te Boma” (Gent, Drukkerij A. Siffer, 1896). Danco's vertelling werd (in het exemplaar bewaard in de Afrika Bibliotheek te Brussel) verlevendigd door een foto van de auteur, gekleed in koloniale uitrusting en knus gezeten middenin tropisch struikgewas. De dichter Danco had niet nagelaten een begeleidend vers, in fotokopie toe te voegen aan zijn portret en dit op een wijze die aan zijn Germanistische vorming herinnerde :

*Wonnig is het stil te droomen
In de schouw der hoopge boomen,
Midden van de tropenpracht,
aan 't verleden, vol van zorgen,
aan het heden, aan het morgen,
Dat ons glanzend tegenlacht*

Boma, 1.9.95
get. P. Danco

De tekst van dit boekje dat als nr. 99 verschenen is in de reeks „Schriften door het Davids-Fonds uitgegeven” wordt voorafgegaan door een „Oprichting”, traditioneel en braaf :

*Aan mijn lieve Ouders, als een blijvend erdenken aan
de drie jaren, van hen doorgebracht ; uit dankbaarheid voor de talrijke uitingen hunner liefde : als een blijk mijner vurige wederliefde en vereering ; met de zalige hoop op een naderend wederzien !*

Boma (Congo) den 26en Mei 1896.

Meteen wordt de lezer ondergedompeld in de atmosfeer van de burgerlijke samenleving van het eind van de negentiende eeuw, waarin het geluk wordt gemeten naar vaststaande, godsdienstige maatstaven. De geest van „Ook een Ideaal” viel wel enigszins buiten de beperkingen van de Vlaamse landelijke verhalen, en genoot van een positieve bekendheid in de beoordeling van Gaston-Denys Périer, bibliothecaris van het Ministerie van Koloniën, in zijn „Petite Histoire des Lettres Coloniales de Belgique” (Brussel, Office de Publicité, 1942, p. 81 ; tweede uitgave, 1944, p. 81). Wij lezen aldaar „Devançant ses confrères de Belgique, le Hollandais Henri van Booven avec 'Tropenwee' publia un des premiers romans congolais. En une langue serrée et très pure l'écrivain y résume les expériences d'un agent colonial attaché à quelque comptoir hollandais de la côte congolaise. Malgré son atmosphère déprimante, ce livre mélancolique a la valeur d'une confession. Il fait comprendre les effets de la fièvre sur la mentalité d'un Européen. Pieter Danco, chef de bureau au service de l'Etat Indépendant à Boma, a vu le Congo sous les couleurs plus fraîches, plus jeunes, plus sentimentales. 'Ook een ideaal' (1896), couronné par le Davidsfonds, est un petit roman où l'héroïne, nièce d'un Hollandais, est recherchée par un ingénieur allemand. Des divergences religieuses les séparent, mais à la suite d'une révolte de travailleurs où intervient le Belge Frans van Kerken, les jeunes gens se marient. Cette nouvelle mélodramatique n'est pas indifférente grâce aux détails qui rappellent les

débuts de la construction du chemin de fer de Matadi à Léopoldville”.

De ruimte waarin deze korte roman (141 pp.) zich afspeelt, beperkt zich tot de Onafhankelijke Congostaat. Aldus kan men Pieter Danco zonder moeite inlijven bij de Belgische koloniale letteren. Van het eerste hoofdstuk af leert men dat Helene, de heldin van het verhaal, de enige dochter was van de „Algemene bestuurder” van de vennootschap voor tinontginning op het eiland Billiton, die ginds moeilijke tijden had beleefd en wegens gewaagde financiële experimenten in de gevangenis was terechtgekomen. Teruggekeerd naar Nederland, verbleef zij bij de heer Smitz, haar oom. Deze laatste, als weduwnaar, vertrok naar Congo om aldaar het beheer van een Handelsmaatschappij waar te nemen. Het verhaal neemt een aanvang wanneer Helene en haar oom reeds zes maanden te Matadi verbleven. Smitz, een „handelaar boven alles”, zoals Pieter Danco hem typeert, vond „woorden van bemoeiding en troost uit zijn hart gevloeid en langs zijn lippen gezweefd, woorden die hijzelf verbaasd was te vinden en uit te drukken, woorden zoals alleen een deelnemend gevoelen kan spreken, wanneer het innig geliefden geldt”. Smitz, overtuigd dat ergotherapie beterschap kon bewerken gaf op zekere dag zijn nicht de opdracht een avondmaal toe te bereiden voor de Bestuurder der Spoorwegmaatschappij die op bezoek zou komen. Delois meldde zich echter niet alleen aan, maar had een Duitser meegebracht die te Leiden voor ingenieur had gestudeerd en in België, Duitsland, Engeland en Amerika grondig kennis in zijn vak had verworven. Deze Hugo von Litze was aangesteld als ingenieur-dienstoverste bij de spoorwegmaatschappij te Matadi. „Dàar was hij in zijn schik. Met hart en ziel wijdde hij zich aan de groote werken die hier ontgind en volbracht werden. Daar kon hij zijnen dorst laven aan al wat grootsch is, en de plannen, die hij vroeger beraamde bij 't bestudeeren der meesterwerken, welke hij bezocht, ten uitvoer brengen. Met moed nam hij de taak op zich, te worstelen met die wilde natuur, zich een weg te banen langs den wand der rotsblokken om er zijnen spoorweg aan te hangen, de onmetelijke kloven te overschrijden, bruggen over den afgrond, rivieren en stromen te werpen, moerassen op te drogen, kortom reuzenwerk met reuzenmoed aan te vatten en te volvoeren. Dit was zijn doel, zijn eenigste begeerte”.

De samenkomst in het huis van koopman Smitz bood een goede gelegenheid voor Delois om over «akelige negotie» te spreken, terwijl de jongelui filosofeerden en musiceerden. Zonder moeite geraakt de discussie acuut : „De kunstenaar die, door den gloed der schepping aangedreven, zijn volle gemoed in den zang neerstortte, heeft er ook zijn ziel in neergelegd ; en die leeft daarin voort ; die spreekt daaruit, die zweeft door de galmen heen ; en wanneer men haar begrijpt, en de gloed medegevoelt, die bij 't scheppen voorgezeten (sic) heeft, dan voelt men, als 't ware een straalje van die bezieling in het hart sluipen, men leeft die geliefde gewaarwordingen mede, men zweeft op in hoogere en min stoffelijke sferen, en men komt een gedroomd ideaal nabij. En dàarin ligt zoo eindeloos een genieten, dat men zich geheel en al meegesleept voelt als in een hemel van zalig vergeten, wanneer men soms droefstemmig of teneergedrukt is”. Waarop de jonge Duitser antwoordt : „Ho ! dat is poëzie ! jufvrouw Helene ; houdt gij dan ook aan idealen ?” „En gij mijnheer von Litze, hebt gij dan geen ideaal ?...” Hugo was enigszins uit het veld geslagen door die plotselinge vraag, hij zweeg een ogenblik. Dan : „Mischien !... zeide hij heel stil”. Meteen lag de discussie op tafel.

Von Litze deelde zijn gesprekspartner mee hoe hij vroeg wees was geworden, aan zichzelf werd overgelaten : „Ik besepte reeds vroeg dat ik slechts door eigen werk, door eigen wil, tot iets in de wereld groeien zou. Die gedachte, welke langzamerhand eene overtuiging voor mij werd, dreef mij voort en noopte mij tot taaien arbeid. Heele dagen bracht ik in de studie door, en daar ik geen familie meer had, werd ik allengskens

door niemant meer aangetrokken, en door niemant aangemoedigd. Niemand gaf mij raad, geen mensch schier, buiten mijn voogd, stelde eenig belang in mij.

En toch, mijn wil werd gestaald in den strijd om iemand te worden, om eens als nuttig lid in de samenleving op te mogen treden, om eens eenen naam te veroveren en roem te oogsten. Te dien tijde spraken men in Europa overal met eerbied over den 'grooten Franschman' de Lesseps. Ik ook bewonderde het groote genie, dat Suez schiep en Panama ontginde! Ik ook had dorst om eens, als de meester, groote, ontzaglijke reuzenwerken te volvoeren".

Wanneer, tijdens de woordenwisseling, Helene oppert: „Zijt ge niet bevreesd dat er U iets in den weg zal komen?“, dan is het antwoord:

„(...) dat kan niet! ik heb alles te goed gewikt en gewogen alles staat op vasten grond berekend." Uiteindelijk worden de twee idealen tegenover mekaar afgewogen. Helene: „Voor mij, is 't edelste streven eener ziel, de grootheid van den Schepper in zijne schepping te ontwaren. 't Geloof veredelt de kunst, en ik zeg: 't Geloof is de bezielende adem die aan de kunst het leven schenkt! Uwe reuzenwerken kunnen grootsch en prachtig zijn; eens komt een kleine oorzaak die al die grootheid en die pracht ten neer stort. Het stoffelijke is van korten duur, maar het geestelijke blijft. Gij werkt voor den roem, voor de eer, om u eenen naam te verwerven. Gij werkt derhalve voor u zelve, voor u alleen?"

„Ja, voor mij alleen, en dwaas is hij die voor anderen bouwt!" Antwoord van Helene: „Voor anderen werken, uit loutere liefde tot den medemensch; hem bijstaan, hem helpen! De edele zelfopoffering om haarzelve, zonder de geringste hoop op beloning of vergoeding, het medelijden dat zich, vrijwillig, aan anderen geeft, ziedaar het ideaal hetwelk men dient na te streven. Dat blijft, dat is echt, en daar, neen! daar is geene mistasting mogelijk!..."

Hugo schudde het hoofd: „Neen, Helene, dat bestaat niet, dat is een utopic, een ijdel droombeeld. Alleen de roem, de naam en het geld beheerschen de wereld... Doch, laat ons daar nu niet meer over spreken, Helene. We hebben beide onze gedachte daarover, en 't zou nutteloos zijn ons verder in dergelijke twisten te wikkelen..."

Pieter Danco, als beschaafd jong auteur, sluit dit kapittel af met een voor de hand liggende reactie: „Dan nam zij weer hare muziek en speelde eene fuga van Bach..."

Dit verhaal voert ons terug naar de beginperiode van de Congolese Vrijstaat: vermits het niet gemakkelijk is, het werkje op de kop te tikken, nemen wij enkele excerpta eruit die bewijzen hoe tekenend een Nederlands schrijvende landgenoot die periode kan weergeven en de problemen van het ogenblik belichten.

Helene gaf een dagelijkse avondles aan Bomala, de dochter van een van de vlijtigste capita's uit de buurt: „Helene was een dier edele harten, wien het niet alleen gelegen is aan mededeeling der voordeelen welke de beschaving biedt, wien het niet genoeg is noch voldoende den noodlijdenden het voedsel des lichaams toe te rijken; maar die ook daarmede de aalmoes des geestes schenken; wier medelijden niet ophoudt na de gegevene hulp, maar immer voortduurt".

Plannen werden gemaakt, door twee bevriende ingenieurs uitgekend, Hugo van Litze en Frans van Kerken, teneinde een steunmuur te bouwen langs de glooiende oever van de stroom: een probleem van doorsijpeling in de stenen was aanleiding tot zware discussie. Naast het verschil in opinie over de degelijkheid van de steunmuur die gebouwd diende te worden, heeft de auteur Pieter Danco het psychologische probleem tussen de blanken nog ingewikkelder gemaakt door de verhouding van Hugo en Helene. Daarbij komt nog Frans van Kerken die zich aanmeldde als concurrent, zonder het zelf te bevroeden.

Tijdens een bezoek aan het werk van de bruggebouw had Helene de gelegenheid haar twijfels naar voor te brengen over de kans voor Hugo daarin te gelukken.

Thuisgekomen in het huis van Delois was Helene getuige van een broussebrand die zich op de heuvels rondslingerde: „het was als een onmetelijke vuurslang die kronkelend en sissend langs den rug der bergen kroop. De hemel scheen rood als bloed. Achteraan, door den gloed verlicht, teekenden zich op de rooden hemel reusachtige baobabs af, die met hunne knokkelige takken, als ontvleeschde geraamten, op den top der bergen stonden. Hoog ten hemel steeg, hier en daar, de rook, en daardoor klom, van tijd tot tijd, eene wringende vlam, als de smeekende arm eens martelaars op de brandstapel".

Naast de persoonlijke problemen die de blanken verdelen heeft Danco ervoor gezorgd de lokale kleur niet te verwaarlozen o.m. door een oproer van inlands personeel te beschrijven met nerveuze pen.

Tijdens de operaties, met vuur weergegeven door Danco, wordt Helene, de centrale figuur van het verhaal, door Frans van Kerken van een aanslag gered. Hetgeen Danco ertoe brengt de verhouding met Hugo van Litze spannender te maken.

Ongetwijfeld heeft Pieter Danco met ijver zijn talent geëxploiteerd om de tekst zo levendig en zo treffend mogelijk te maken. Reminiscenties van dialectische aard, heeft Danco in zijn publicatie verwerkt. En bijwijlen komt bij Danco een Gezelligaans herinnering door, zoals op pagina 129 van zijn novelle, wanneer de bekeerling Hugo aan de ziekenzuster uit het gekende Kinkanda hospitaal met tranen in de ogen vraagt of zij hem niet zou willen leren hoe hij bidden moest. *Vanzelfsprekend eindigt „Ook een ideaal” met een happy end.*

Rond die periode van voltooiing van zijn korte roman heeft Pieter Danco zijn gevoelswereld samengebracht in een sentimenteel vers, een Kerstnachtdroom die hij uit Boma stuurde voor het Kerstnummer van 1896 van het studententijdschrift *Ons Leven*. Als elementen vinden wij het heimwee naar het vaderland, de pracht van de tropenwereld, de symboliek van de Antwerpse kathedraal...

*Ik heb zoo menig-, menigmalen
Aan't verre vaderland gedacht,
Wijl 'k in den stillen, zoelen nacht,
Het gouden sterrenheir zag pralen
In al den glans der tropenpracht! ...
Ik heb zoo vaak naar huis getracht! ...
Och! duizend, duizend malen! ...
O! in mijn ziel drong toen 't verlangen
Naar 't verre, verre vaderland;
Naar 't koude Noorden, naar den winter,
Naar Scheldeboord en Noordzeestrand;

Waar in den Kerstnacht stormen huilen,
Waar 't kleed van sneeuw de velden dekt;
En 'k heb, in dit mijn groote heimwee,
Mijn armen tot u uitgestrekt,
O! Vader, opdat eens, gebogen,
Te midden van de pracht en praal
Der eeuwenoude kathedraal,
Ik dankend voor uw grote goedheid
Moog knielen in uw heiligdom
En dat mijn danklied moge klimmen,
Lijk in die nacht, die lofzang klom.*

Een getuigenis van Pieter Danco over Congo

Over zijn driejarig verblijf in dienst van de Onafhankelijke Congostaat hield Pieter Danco op 15 januari 1897 te Antwerpen een voordracht voor het Aardrijkskundige Genootschap aldaar. De tekst is bewaard gebleven in het *Bulletin de la Société Royale de Géographie d'Anvers* (1897, pp. 23-42), met als titel „Le Congo, conférence par M. P. Danco, ancien agent de l'Etat indépendant du Congo". Essentieel is de bedoeling van deze voordracht onwaarheden, die als zuivere munt de ronde doen in Afrika, tot haar povere realiteit te herleiden. Danco verzet zich o.m. tegen de opponenten van de overname van Congo die het ongezon karakter van het klimaat onderstrepen en de onmogelijkheid van de kolonisatie poneren. Zoals

niet zelden het geval is, haalt hij teksten uit buitenlandse publicaties aan b.v. Admiraal de la Gravières „Les ouvriers de la onzième heure" die o.n. met veel bewondering Batavia roemt als een aards paradijs, en als een tweede vaderland voor de Hollanders:

„On peut y languir, mais on n'y meurt plus", een oordeel dat Danco zeer amuseert om reden van zijn kernachtige vormgeving.

Danco voorziet ook voor Congo een analoge gunstige evolutie. Tot staving van zijn overtuiging verhaalt hij dat hij drie jaar te Boma heeft verbleven, met een tussenperiode van vier maanden op reis in het binnenland, nl. op de Boven-Congo, een streek die de voorkeur wegdraagt van de meeste Europeanen. In de hoofdstad van de Onafhankelijke Congostaat stelde men van 3 januari 1895 tot 1 februari 1896 zelfs geen enkel sterfgeval bij de blanken vast. Als getuige van de toestand ter plaatse constateert Danco, juist zoals Stanley dat deed, dat heel wat gezondheidstroebelen bij de blanken te wijten zijn aan het gebrek aan zorgen, aan het geringe belang dat de Europeanen hechten aan hun voorbereiding tot hun verblijf in Afrika. Hun weerstandsvermogen is reeds verzwakt vooraleer zij zich blootstellen aan de ongewone werkomstandigheden. Danco negeert eveneens de kritiek als zou Congo op kosten van het moederland leven. Officiële statistieken en persoonlijke ondervinding leren hem dat het onjuist is te beweren dat men in Congo rubber produceert door de lianen door te snijden; ter staving van zijn overtuiging voert hij aan dat zware sancties getroffen worden tegen die verpauperende techniek. Danco, die zichzelf voordoet als officiële propagandist voor de economische politiek van de Onafhankelijke Congostaat, verwijst naar het treffende succes op het gebied van de ivoorhandel: Antwerpen is de eerste handelsplaats geworden op het Europese continent en hij grondt de toekomst op het bestaan van ruime voorraden «dood ivoor», opgestapeld door de autochtonen sedert eeuwen. Daarbij vergeet Danco niet dat het gebied onder het gezag van België een steeds breder wordende afzetmogelijkheid uitmaakt voor de Belgische nijverheid. Tevens is het ook een hulpmiddel tot opslorping van de overtollige arbeidskrachten in loopbanen, handel en industrie. Jongeren die in Afrika een winstgevend toekomst hebben opgebouwd, profiteren, bij hun terugkeer in het vaderland, van de voordelen die daarmee samenhangen. Danco trekt daaruit het besluit dat niet mag verwaarloosd worden. Als consequente germanist verkondigt hij zijn bevingingen zonder verpinken in de moedertaal:

„Tout cela, c'est l'avenir, mais voyons encore un instant ce que c'est que le présent, car le présent, au dire du grand poète néerlandais, Bilderdijk, c'est l'avenir":

*In 't verleden ligt het heden,
In het nu wat worden zal.*

Een van de meest actuele problemen die ter oplossing worden voorgelegd heeft Danco met aandrang onderstreept, nl. het vervoer, inzonderheid door het inschakelen van dragers en het bezoeken van de markten die de lokale handelsverrichtingen verzorgen. Danco noteert met enthousiasme de vorderingen en de organisatie van het transport per spoorweg en de groei van de winsten die de spoorwegmaatschappij verwezenlijkt tot in oktober 1896. Als propagandist van de ontwikkeling van het vervoer in de jonge Belgische kolonie onderstreept de joodige ambtenaar het goede nieuws dat de Franse regering een beroep doet op de Belgische realisaties van de Onafhankelijke Congostaat. Hij wijst erop dat de opponenten van de Belgische onderneming, o.m. de socialisten, hun houding reeds hebben gewijzigd in gunstige zin.

Zoals de traditie het vereist, wordt in Danco's voordracht gewezen op het beschavingswerk van de missies. Een reeks zichten uit Congo verduidelijken de problemen ter plaatse en tot besluit wordt koning Leopold II, soeverein van de Onafhankelijke Congostaat en symbool van de beschavende rol van zijn land,

niet vergeten. Zonder enige twijfel zal de administratie van Congo met welgevallen de waarheid van de jonge Danco hebben aangehoord, te meer daar er heel wat plaatselijke ondervinding in verweven lag.

Pieter Danco heeft zijn verblijf in Centraal-Afrika nuttig gebruikt ter bevordering van de kennis van Congo bij zijn landgenoten ; daarom dienen wij hem met dankbaarheid te vermelden, vooral in de *Belgische Overzeese Biografie*.

Bibliografie : zie ook : Lector-Repertorium door Joris Baers, Antwerpen, 1952, p. 508. Andere bibliografische aanduidingen werden in onze tekst ingeschakeld. Nederlandse citaten worden in de oorspronkelijke spelling bewaard.

1 augustus 1996.

M. Luwel.